

УДК 316.332

Теоретична інтерпретація поняття «структури довіри» у соціології

Т.А. СУПРУНЕЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна,
E-mail: tanjasuprunec@rambler.ru**Авторське резюме**

У статті автор зазначає, що на основі низки положень теорії структуризації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями сформовано синтезоване аксіоматичне ядро, в контексті якого здійснюється інтерпретація поняття «структури довіри». Основні положення цього синтезованого аксіоматичного ядра відображають процес формування та функціонування структур довіри у суспільній практиці. Автор статті враховує специфіку застосування теоретичних положень стосовно аналізу структур довіри в умовах пострадянського типу суспільств (в тому числі українського). Зазначається, що формування структур довіри у пострадянських соціумах зумовлене не лише взаємодією її індивідуальних та колективних суб'єктів, які об'єднуються у мережі довіри, але й наявністю певних механізмів регуляції довірчих відносин, які, в свою чергу, обумовлені культурними традиціями відповідного суспільства. Стаття також містить авторське визначення головного поняття та акцентує на тому, що структури довіри у суспільній практиці формуються внаслідок взаємодії суб'єктів довірчих відносин та механізмів їхньої регуляції.

Ключові слова: довіра, структури довіри, довірчі відносини, структурація, мережі довіри, глобалізація, синтезоване аксіоматичне ядро.

Theoretical interpretation of «trust structures» in sociology

T.N. SUPRUNETS

Ivan Franko national university of Lviv, Lviv, Ukraine, E-mail: tanjasuprunec@rambler.ru

Abstract

The article claims that the axiomatic core, in the context of which the interpretation of the concept of «trust structure» is performed, is synthesized on the basis of A. Giddens's theory of structuration and Y.F. Fukuyama's social capital theory. The main constituents of the axiomatic core explain the formation and functioning of the «trust structure» in social practices. The author of the article considers the specificity of application of theoretical principles revealed by the analysis of the «trust structures» in terms of post-Soviet societies (including Ukrainian.) It is assumed that the formation of «trust structures» in post-Soviet social environment is determined not only by the interaction of individual and collective subjects integrated into the web of trust, but also by the existence of mechanisms for the regulation of trust relationships, which, in their turn, are defined by the cultural traditions of society. The author puts forward her own definition of the main concept and emphasizes the fact that the structure of trust in society is formed by interaction of trust relationship subjects and regulation mechanisms of trust relationship.

Keywords: trust, trust structure, trust relationship, structuration, web of trust, globalization, synthesized axiomatic core.

Постановка проблеми. Результати наукових досліджень засвідчують, що у сучасних соціумах під впливом глобалізації відбуваються паралельні процеси звуження на локальному рівні та розширення на глобальному рівні масштабу довірчих відносин між індивідами та соціальними групами [7, с. 8-15]. Вважаємо актуальним постановку питання про специфіку формування та конкретизацію трансформацій довірчих відносин у процесах розвитку пострадянських суспільств, тому що процеси, які відбуваються у довірчих відносинах цього типу суспільств, дозволяють відобразити зміни в їхній ціннісно-нормативній системі, рівні розвитку громадянського суспільства та соціального капіталу, на основі чого можна робити висновки про ефективність демократичних перетворень у пострадянських соціумах. Одним із понять, яке дозволяє описати і проаналізувати процеси, що відбуваються у сфері довірчих відносин, є «структури довіри». Це поняття

відображає специфіку формування основних суб'єктів довіри та характер взаємовідносин між ними. Соціологічна інтерпретація поняття «структури довіри» містить у собі ресурси для пояснення та конкретизації трансформаційних процесів, що мають місце у довірчих відносинах пострадянських суспільств. Варто зазначити, що наявні соціологічні інтерпретації описують поняття, що досліджується здебільшого у певному контексті чи ракурсі, що, на нашу думку, свідчить про відсутність сформованих аксіоматичних ядер у тлумаченнях довіри та її структур ув межах того чи іншого підходу. Іншими словами, виразно бракує сукупності теоретичних положень, які формують комплекс соціологічного знання стосовно рядують категорії «довіра» та похідних понять і категорій (у тому числі структур довіри) принаймні в головних парадигмах, таких як структурна, інтерпретативна або інтегративна. Зведення ж проблеми на рівень контексту

© Т.А. Супрунець, 2014

чи специфікацій часто виглядає непереконливим в силу невизначеності вихідних теоретичних позицій, з яких здійснюється науковий пошук, надто емпіричні дослідження. Таким чином, наукову проблему, на розв'язання якої спрямована ця стаття, можна визначити як суперечність між, з одного боку, суспільною і науковою значущістю вивчення структур довіри, які відображають процес конструювання та відтворення довірчих відносин у суспільстві, що змінюється, а з іншого – недостатністю знань про суть та зміст поняття «структури довіри» та механізми їхнього формування в сучасному українському соціумі.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття «структури довіри» стає дедалі більше актуалізованим у соціологічних дослідженнях. Саме тому варто детальніше описати уже наявні інтерпретації цього поняття. Зокрема, американський соціолог Чарльз Тіллі (Charles Tilly) вивчає структури довіри в контексті історичної соціології як складову, що сприяє появі нових соціальних рухів. Аннета Баєр (Annetta Bayer) досліджує структури довіри у межах соціального середовища, яке впливає на формування та відтворення довірчих відносин. Під поняттям «мережі довіри» у західній соціології найчастіше розуміють ймовірні прототипи структур довіри у межах теорії соціального капіталу (Френсіс Фукуяма (Francis Fukuyama)). Англійський соціолог Е. Гіденс (A. Giddens) вивчає поняття «довіри» у його взаємозв'язку із такими поняттями як «віра» та «впевненість», а також досліджує механізми формування довірчих відносин у суспільстві. У вітчизняній соціологічній теорії поняття «структури довіри» у своїх статтях вивчають Г. Андрущенко, М. Зайцевський, Н. Костенко. Проте варто зауважити, що науковці, які цікавляться вивченням структур довіри, досліджують це поняття в контексті певних аспектів соціального життя, уникаючи при цьому здійснення його теоретичної інтерпретації, що ставить під сумнів адекватність подальших теоретичних та емпіричних досліджень. Теоретична інтерпретація поняття «структури довіри» в межах різних соціологічних підходів надала б можливість конкретизованого вивчення особливостей конструювання та функціонування довірчих відносин у сьогочасному суспільстві.

Метою дослідження є виділення основних теоретичних положень, які складають аксіоматичне ядро теорії структурації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями стосовно структур довіри та їхню аплікацію на українські реалії. Для досягнення мети необхідно опрацювати наукову літературу по темі та виявити сутнісні риси теоретичних інтерпретацій поняття «структури довіри» у межах означених підходів; запропонувати авторську інтерпретацію поняття «структури довіри» з

використанням доробку основних положень теорії структурації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями, яка повинна забезпечити прирощення нового знання стосовно довірчих відносин із урахуванням їхньої специфіки у пострадянських соціумах.

Виклад основного матеріалу. Теоретична інтерпретація поняття «структури довіри» здійснюється з урахуванням основних положень теорії структурації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями, які належать до інтегративної парадигми постнекласичної метапарадигми згідно із структурою соціологічного знання, представлені Г. Зборовським [3, с. 3-15]. Аксіоматичне ядро теорії структурації Е. Гіденса полягає у зображенні фіксації взаємовпливу дії та структури, що дозволяє проаналізувати специфіку формування та відтворення довірчих відносин у суспільстві [1, с. 38-42]. Проте ця теорія упускає з виду основних суб'єктів, які беруть участь у процесі взаємодії. Тому при здійсненні інтерпретації поняття «структури довіри» додатково використовується напрацювання теоретиків, що працюють в руслі теорії соціального капіталу, адже ця теорія дозволяє належним чином продемонструвати роль суб'єктів взаємодії, які беруть участь у формуванні та відтворенні довірчих відносин.

Оскільки довіра у суспільстві формується та відтворюється у процесі суспільної взаємодії, можна стверджувати, що довірчі відносини, з одного боку, є наслідком індивідуальних та колективних дій індивідів, а з іншого – визначаються соціальними структурами певного суспільства. Варто зауважити тісну діалектичну залежність між поняттями «довіра» (як певної настанови на дію, що знаходить свій вираз у формі безпосередніх соціальних дій), та «структури довіри». Останнє в контексті теорії структурації Е. Гіденса можна розуміти як сукупність певних властивостей, що надають довірі форми постійно відтворюваних практик і визначають цим самим поведінку суб'єктів довірчих відносин у межах певної соціальної системи. Структури довіри надають довірчим відносинам «систематичної» форми, формуючи зразки та настанови щодо взаємодії основних суб'єктів довіри [1, с. 58]. В результаті взаємодії індивідів формуються стійкі взаємозв'язки, що є основою для розбудови довірчих відносин у соціальній групі. Як наслідок, утворюється структура, у межах якої закріплюється спільний для певної групи суб'єктів довіри набір норм та цінностей. На основі цього відбувається стабілізація соціальних зв'язків у межах інституційного комплексу соціальної системи [1, с. 58-63].

Співвідношення понять «довіра» та «структури довіри» можна представити за допомогою поняття структурації, під яким Е. Гіденс розу-

міє певні умови, що дозволяють відслідковувати незмінність або ж трансформацію структур та керувати процесом відтворення соціальних систем [1, с. 68-77]. Структурація пояснює процес взаємодії довіри та структур довіри, показуючи, яким чином структури довіри відтворюються у соціальних практиках та, водночас, реконструюються під впливом цих практик (див. Рис. 1).

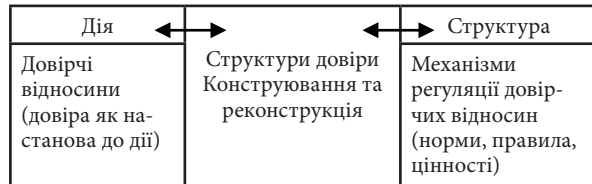

Рис. 1. Структури довіри в контексті теорії структурації.

Отже, якщо довірчі відносини можна охарактеризувати як форму соціальної інтеграції, під якими розуміємо безпосередню взаємодію акторів, то структури довіри інтерпретуємо в якості форми системної інтеграції, що знаходить свій вираз у взаємодії між індивідуальними та колективними суб'єктами і опирається на набір певних принципів, здатних уможливити та формувати межі цієї взаємодії.

У межах теорії соціального капіталу структури довіри знаходять своє втілення в якості мереж довіри – груп та спільнот, члени яких об'єднані довірчими відносинами та поділяють між собою спільні норми та цінності, які можуть простягатися від досить простих норм взаємності до складних систем вартостей [5, с. 47-64]. Взаємодія між індивідами відбувається на основі взаємних позитивних очікувань, що дозволяє їм брати участь у суспільному обміні, не очікуючи негайних послуг у відповідь [6, с. 212]. Мережі довіри можуть відрізнятися за кількісним та якісним складом, а також виходити за межі конкретного суспільства. Критерієм для формування мережі довіри є високий рівень довіри між членами мережі [8, с. 9] (див. Рис. 2).

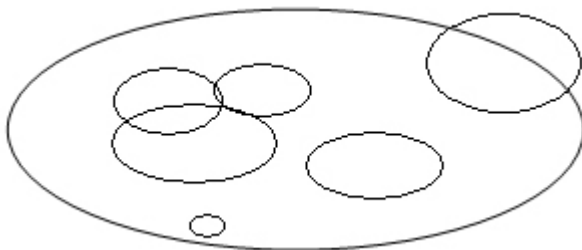

Рис. 2. Мережі довіри як прототиби структур довіри.

Джерело: [8, с. 9].

Американський соціолог Чарльз Тіллі вважає, що для успішного розвитку суспільства необхідні «мережі довіри» – реально існуючі групи людей, що мають спільні інтереси та норми поведінки, головним завданням яких є захист інтересів своїх членів. Їхніми характеристиками є: функціонування в межах єдиної соціальної системи (суспільства); наявність специфічних норм поведінки та цінностей; наявність власних критеріїв для визначення «своїх» та «чужих» у мережі; здатність до функціонування у латентному режимі за потреби захисту мережі довіри від несприятливих зовнішніх обставин [9].

Оскільки в основі формування структур довіри лежить культурна складова, то їхнє функціонування буде варіюватися залежно від типу культури певного суспільства. Наприклад, у Китаї формування структур довіри, які визначають специфіку довірчих відносин у цьому типі суспільства, ґрунтуються на принципах міцної сім'ї та повазі до родинних груп, оскільки релігія конфуціанства особливою наголос робить на сім'ї як джерелі соціальних обов'язків [6, с. 107-140]. Схожою є ситуація у католицьких країнах Західної та Південної Європи і Латинської Америки, де довірчі відносини між основними суб'єктами взаємодії обмежуються сімейно-родинним колом, водночас рівень загальної генералізованої довіри у цих країнах є високим [6, с. 161-212]. Відзначається ситуація у США, оскільки тут на основі цінностей протестантизму були закладені основи для розширення «радіусу» довіри і формування низки її структур, пов'язаних не лише повагою до сімейних груп, але й залученням до основних мереж довіри позасімейних груп (колеги по роботі, друзі за інтересами, сусіди, релігійні групи тощо) [6, с. 435-529].

Структури довіри українського суспільства як прикладу пострадянського типу суспільств формуються під впливом низки специфічних умов. Зокрема, перехід до ринкової демократії за умов недостатнього рівня розвитку громадянського суспільства спричинив формування довірчих відносин, які обмежуються сім'єю та найближчим оточенням індивіда. Адаже результати щорічного моніторингу Інституту соціології НАН України засвідчують, що, починаючи із 1994 р., найбільшу довіру респонденти виявляють до себе та своєї сім'ї. Згідно з результатами Всеукраїнського опитування громадської думки, яке провів КМІС у лютому 2012 р., показники довіри зростають мірою посилення міжособистої близькості: середній бал довіри до колег – 6,6, друзів – 8,2, членів сім'ї – 9,5 [2]. Натомість, довірчі відносини між сусідами істотно скоротилися, також низькими залишаються показники довіри до формальних мереж, зокрема політиків, де переважає середній бал 2, що свідчить про бажання населення відмежуватися від владних структур [2]. Варто

відзначити, що згідно із результатами досліджень Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, лише 29% населення України довіряє громадським організаціям (серед них 3,8% повністю довіряє, а решта 25,2% – скоріше довіряє). Не довіряють громадським організаціям 53,3% українців. Це означає, що середній показник довіри до складових громадянського суспільства в Україні є нижчим, ніж, наприклад, в Албанії (39,6%) або в Грузії (45,6%) [4, с. 12-13]. У таких умовах зрозумілою є тенденція щодо формування захисної ідентичності із родиною та найближчим оточенням, коли виникає бажання розвивати локальні мікроструктури, що забезпечують включення у суспільство, розуміння якого звужується до «своїх» [2]. Іншими словами, цінності та норми, які домінують сьогодні в українському суспільстві, орієнтовані на посилення міжособистої довіри у межах родинно-сімейного кола більшою мірою, аніж на розвиток довірчих відносин позасімейного типу.

Отже формування структур довіри можливе, на нашу думку, за умови взаємодії суб'єктів довіри із тими структурними принципами, які викристалізувалися у процесі системної інтеграції цінностей та норм певного суспільства (див. авторську схему, представлену на Рис. 3).

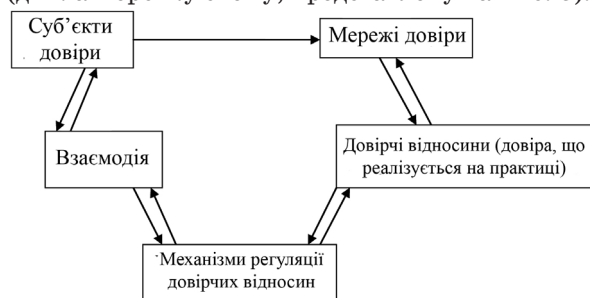

Рис. 3. Формування структур довіри.

Таким чином, синтезоване аксіоматичне ядро теорії структурації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями стосовно структур довіри можна окреслити у наступних теоретичних положеннях:

1) під довірою ці автори розуміють певну настанову на дію, що знаходить свій вираз у формі безпосередніх соціальних взаємодій та формується на основі спільних норм (чесності та взаємності), які можуть бути притаманні окремим групам людей і не поділятися іншими групами того ж суспільства;

2) довіра у суспільстві конструюється у процесі взаємодії індивідуальних та колективних суб'єктів, які об'єднуються між собою у мережі довіри (групи, члени яких характеризуються високим рівнем індивідуальної та соціальної довіри);

3) функціонування мереж довіри визна-

чається специфічними структурами, що регулюють довірчі відносини. Під такими механізмами дослідники розуміють стійкий комплекс норм, правил та цінностей, що домінує у певній соціальній системі. З іншого боку, мережі довіри виступають джерелом для реконструювання механізмів регуляції довірчих відносин;

4) взаємодія мереж довіри та механізмів регуляції довірчих відносин представляє характерний для певного типу суспільства вид довірчих відносин, який можна інтерпретувати як довіру, що реалізується на практиці і відтворюється у процесі суспільного життя. Довірчі відносини у такому контексті виступають відображенням існуючих у суспільстві принципів, норм та ціннісних орієнтацій основних груп населення щодо довіри;

5) довірчі відносини конструюються у процесі соціальної взаємодії між основними суб'єктами, які, в свою чергу, формують мережі довіри;

6) формування структур довіри є постійним динамічним процесом відтворення довірчих відносин основними суб'єктами взаємодії.

Важливо наголосити на тому, що науково коректним є врахування специфіки пострадянських суспільств (у тому числі й українського) стосовно застосування в їхньому аналізі наведених вище теоретичних положень. По-перше, варто звернути увагу на те, що в теоретичних положеннях синтезованого аксіоматичного ядра теорії структурації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями однаковою мірою представлено роль колективних та індивідуальних суб'єктів довірчих відносин, натомість як в українському суспільстві домінують не стільки колективні, скільки індивідуальні суб'єкти довірчих відносин, у межах яких формуються мережі довіри, уособлені здебільшого сімейно-родинним колом. По-друге, взаємодія між окремими мережами довіри відбувається на фоні доволі низького рівня загальної генералізованої довіри в українському суспільстві, що свідчить про специфічність у цій ситуації процесу взаємодії основних суб'єктів довіри в суспільстві пострадянського типу. По-третє, характерною рисою довірчих відносин, у межах яких формуються структури довіри українського суспільства, є їхня стабільність протягом тривалого часу. Це свідчить про те, що трансформаційні процеси, які відбувалися у пострадянських суспільствах протягом останніх двох десятиліть, не завжди приводили до реконструкції структур довіри у цьому типі соціальної системи, що частково суперечить положенню про постійний динамічний процес відтворення довірчих відносин та їхню реконструкцію основними суб'єктами взаємодії під впливом соціальних змін.

Отже, якщо західні автори досліджують конструювання та реконструкцію структур до-

віри як фіксацію взаємовпливу дії (довірчих відносин) та структури (механізмів регуляції довірчих відносин), вивчають роль суб'єктів, які беруть участь у формуванні та відтворенні довірчих відносин, то для пострадянських дослідників (в тому числі й українських) особливо важливо акцентувати увагу на вивченні механізмів регуляції довірчих відносин як особливої ланки у процесі формування структур довіри, що здатна пояснити вплив та роль соціокультурних чинників і цінностей у процесі формування довірчих відносин та структур довіри пострадянських суспільств.

Таким чином, на нашу думку, під поняттям «структури довіри» можна розуміти сформовану у певній соціальній системі сукупність спільнот (мереж довіри), члени яких характеризуються високим рівнем довірчих відносин та взаємодіють між собою на основі стійких структурних та інституціональних принципів, що домінують у певному суспільстві та знаходять свій вираз у формі ціннісно-нормативної системи. Водночас варто зауважити, що механізми регуляції довірчих відносин, незважаючи на свою стабільність у соціальній системі, мають здатність реконструюватися завдяки впливу на них індивідуальних та колективних суб'єктів довіри, які беруть участь у формуванні мереж довіри. Отже, структури довіри, з одного боку, розкривають характер довірчих відносин між основними суб'єктами довіри у певному суспільстві, а з іншого – відображають тенденції трансформаційних змін у відповідній соціальній системі.

Висновки. У цій статті сформовано синтезоване аксіоматичне ядро теорії структуризації Е. Гіденса та теорії соціального капіталу Ф. Фукуями, теоретичні положення якого виступили базисом для здійснення інтерпретації поняття «структури довіри» в межах інтегративної парадигми постнекласичної метапарадигми згідно з структурою соціологічного знання, представленої Г. Зборовським. Проте варто зауважити, що існує певна специфіка застосування цих теоретичних положень щодо висвітлення питання формування та функціонування структур довіри у пострадянському суспільстві, прикладом якого є українське. На нашу думку, специфіка довірчих відносин пострадянського типу суспільства (в тому числі українського) вимагає від дослідників детальнішого вивчення особливостей впливу механізмів регуляції довірчих відносин на процес конструювання та реконструкції структур довіри у такому типі суспільства. Як підсумок, у статті представлено авторське визначення поняття.

Оскільки сьогочасні суспільства знаходяться під впливом глобалізаційних змін, то вивчення та аналіз структур довіри цих суспільств дозволить з'ясувати не лише специфіку формування довіри та довірчих відносин, але й відобразити характер тих трансформацій, які мають місце у різних сферах суспільного життя з урахуванням особливостей пострадянських соціумів. Тому у подальших дослідженнях варто детальніше проаналізувати характер трансформації структур довіри у контексті соціальних трансформацій цих суспільств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации [Текст] / Э. Гидденс; пер. з англ.; 2-е изд. – М.: Академический Проект, 2005. – 528 с.
2. Довіра соціальним інститутам. Аналітика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://kiis.com.ua/materials/KMIS-Review/04\(06-2012\)/ds.php?file=04_KR_2_Analit1.pdf](http://kiis.com.ua/materials/KMIS-Review/04(06-2012)/ds.php?file=04_KR_2_Analit1.pdf)
3. Зборовский Г.Е. Метапарадигмальная модель теоретической социологии [Текст] / Г.Е. Зборовский // Социс. – 2008. – № 4. – С. 3-15.
4. Показники розвитку громадянського суспільства в Україні [Текст] / О.Ю. Вінніков, А.О. Красносільська, М.В. Лациба; Укр. незал. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2012 – 80 с.
5. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку [Текст] / Ф. Фукуяма; пер. з англ. В. Дмитрука. – Л.: Кальварія, 2005. – 380 с.
6. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию [Текст] / Ф. Фукуяма; пер. с англ. – М.: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 730 с.
7. Штомпка П. Доверие в эпоху глобализации [Электронный ресурс] / П. Штомпка // Соц. политика и социология. – 2006. – № 4. – С. 8-15. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.as>
8. Fukuyama F. Social capital, civil society and development [Electronic resource] / Francis Fukuyama // Third World Quarterly. – 2001. – № 1, vol. 22. – P. 7-20. – Regime to access: <http://intranet.catie.ac.cr/intranet/posgrado/Met%20Cual%20Inv%20accion/2008/Semana%206/Fukuyama.pdf>
9. Tilly Ch. Trust and Rule [Text] / Charles Tilly. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – 216 p.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2014

REFERENCES:

1. *Giddens E. Ustroenie obshhestva: Ocherk teoryy strukturacyy (The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration). Moscow, 2005. 528 p.*
2. *Dovira social'nym instytutam. Analitika (Trust To Social Institutions. Analytics). – [Cyt. 2013, 22 lystopa-*

- da]. Regime to access: [http://kiis.com.ua/materials/KMIS-Review/04\(06-2012\)/ds.php?file=04_KR_2_Analit1.pdf](http://kiis.com.ua/materials/KMIS-Review/04(06-2012)/ds.php?file=04_KR_2_Analit1.pdf)
3. *Zborovskij Gh.* Metaparadyghmal'naja modelj teoretycheskoj socyologhyy (Metaparadigm Model of Theoretical Sociology). *Socyologhycheskye yssledovanyja*, 2008, no. 4. pp. 3-15.
  4. Pokaznyky rozvytku ghromadjanskogho suspiljstva v Ukrajinі (The Indicators of Development of Civil Society in Ukraine). Kyiv, 2012. 80 p.
  5. *Fukujama F.* Velykyj krakh. Ljudsjka pryroda i vidnovlennja socialjnogho porjadku (The Great Disruption: Human Nature and the Reconstitution of Social Order). Lviv, 2005. 380 p.
  6. *Fukujama F.* Dovyrye: socyalnie dobrodetely y putj k procvetanyju (Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity). Moscow, 2006. 730 p.
  7. *Shtompka P.* Dovyrye v epokhu ghlobalyzacy (Trust in Era of Globalization). *Socyalnaja polytyka y socyologhyja*, 2006, no. 4. pp. 8-15. Regime to access: <http://elibrary.ru/item.as>
  8. Fukuyama F. Social capital, civil society and development. *Third World Quaterly*, 2001, no. 1. Vol. 22. pp. 7-20. Regime to access: <http://intranet.catie.ac.cr/intranet/posgrado/Met%20Cual%20Inv%20accion/2008/Semana%206/Fukuyama.pdf>
  9. Tilly Ch. Trust and Rule. Cambridge University Press, 2005. 216 p.

Супрунець Тетяна Анатоліївна – аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка
Адреса: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: tanjasuprunec@rambler.ru

Suprunets Tetiana Natoliivna – postgraduate
Ivan Franko National University of Lviv
Address: 1, Universytetska Str., Lviv, 79000
E-mail: tanjasuprunec@rambler.ru